

GIMÉNEZ ARMENTIA, P.; BERGANZA CONDE, M. R. *Género y Medios de Comunicación. Un análisis desde la Objetividad y la Teoría del Framing*. Madrid: Fragua, 2009. 255 p. ISBN: 978-84-7074-270-5

PER IOLANDA TORTAJADA

Professora dels Estudis de Comunicació de la Universitat Rovira i Virgili

Pilar Giménez Armentia y Mª Rosa Berganza Conde

Género y Medios de Comunicación
Un análisis desde la Objetividad y
la Teoría del Framing

EDITORIAL
Fragua

Tot mesurant l'objectivitat

M. Rosa Berganza Conde és catedràtica de periodisme de la Universidad Rey Juan Carlos i Pilar Giménez Armentia és professora de la Universidad Francisco de Vitoria. La primera va dirigir la tesi de la segona, una tesi que porta per títol "Una aproximación a la teoría del framing: el tratamiento de la IV Conferencia de la Mujer de Naciones Unidas en la prensa española", presentada en 2005.

Aquest llibre esmenta, des del mateix moment inicial, al títol i al subtítol, quatre grans termes o conceptes centrals als estudis actuals dels mitjans: objectivitat, enquadrament (*framing*), gènere i, òbviament, mitjans de comunicació. Han estat molts els llibres i els articles, i cada cop són més els treballs de recerca, dedicats a aquests diversos temes i no cal que ens hi estenguem dins de l'àmbit reduït d'una ressenya. Ara bé, el problema sorgeix en el moment en què les autores no semblen situar aquests estudis dins de la seva obra, ni la seva obra dins de la panoràmica global d'aquests estudis.

Giménez i Berganza analitzen el tractament informatiu que la premsa espanyola va fer de la Quarta Conferència Mundial sobre la Dona, però no ens expliquen quin interès pot tenir aquest treball quinze anys després. No contextualitzen aquesta conferència organitzada per les Nacions Unides a Beijing, no situen la contribució del seu estudi en el marc d'altres recerques sobre gènere i mitjans, ni relacionen el cas que investiguen amb cap debat o preocupació feminista posterior. Ni al llarg del text, ni als annexos, ni pràcticament a la bibliografia trobem referències al gènere, tot i la importància que cabria deduir que té a partir del lloc de privilegi que se li reserva al títol. De fet, les autores, a la introducció del llibre, plantegen que en aquest treball reflexionaran sobre "cómo la información puede y debe adecuarse a la realidad" (p. 13) i que ho faran a partir de l'estudi de cas esmentat. El seu tema d'anàlisi principal, doncs, és l'*objectivitat*.

El primer dels capítols teòrics comença amb un repàs de les funcions dels mitjans i un recull de definicions sobre el procés

informatiu. Després, s'encara la qüestió de l'objectivitat i les autores s'hi posicionen defensant la teoria de l'adequació com a postura pròpia: "Si entendemos la objetividad no sólo como una cualidad de lo real sino como una actitud del sujeto, cuyo fin cognoscitivo es el objeto material y cuyo resultado es el objeto formal y [sic] definimos ese proceso como la adecuación entre el objeto material y el sujeto, sí [sic] que se puede aventurar que la objetividad es posible" (p. 49). Tanmateix, en un capítol concebut com un repàs teòric d'aquestes qüestions, fóra bo de no limitar-se a citar fonts secundàries (és a dir, obres d'uns autors o autores on se citen les contribucions primàries d'altres autors o autores).

Al segon capítol, les autores pretenen desenvolupar un marc teòric que permeti entendre els *frames* patents en tot procés comunicatiu, ja que "a pesar de no poder identificar el *frame* con el elemento visible del formato, éste es un indicio de primera mano para poder adivinar cómo enfoca la información un determinado medio de comunicación o un periodista" (p. 57) i, tot seguit, exposen alguns debats al voltant de la teoria del *framing*. Segons Giménez i Berganza, admetre la vinculació entre la significació conceptual i el periodista (i/o el mitjà) no suposa negar que la veritat informativa tingui relació amb la veritat de les coses, però "esta relación ha de medirse en términos de adecuación y no de ecuación" (p. 64). El que després no s'explica prou és en què consistiria aquesta adequació, és a dir, com hauria de procedir un investigador o una investigadora que volgués estudiar de forma operativa fins a quin punt els diferents enfocaments dels mitjans coincideixen amb una realitat donada.

Aquesta és una obra en què ha primat l'interès d'aplicar una eina d'anàlisi descriptiu per damunt de l'interès teòric. Potser això explica unes certes mancances en aquest segon terreny. No hi ha cap hipòtesi, per exemple. Només s'hi esmenta un objectiu d'anàlisi: el d'estudiar l'enfocament de la premsa espanyola en relació amb la Conferència des de les teories del *framing* i l'adequació. Aquest desinterès relatiu pel debat teòric previ es trasllueix a les conclusions que n'extreuen final-

ment les autores de l'anàlisi: d'un total de deu, sis tenen a veure amb el contingut i l'enfocament de les notícies sobre la Quarta Conferència Mundial sobre la Dona, però, curiosament, no hi trobem cap sistematització o definició de l'enquadrament que en van realitzar els mitjans estudiats. Les autores afirmen que la cobertura del tema va ser "àmplia", que els mitjans amb un posicionament d'esquerres, contràriament als de dretes, van ser favorables a la Conferència, o que el tractament general es va centrar en la controvèrsia i la polèmica. Però, a diferència d'altres estudis sobre *framing*, no ens donen a conèixer ni les categories d'anàlisi ni si aquestes han estat elaborades deductivament o inductiva. Operativitzar i fer mesurables els *frames* és una tasca complicada, com podem veure en els estudis que, seguint aquesta perspectiva, s'han publicat fins al moment (per exemple, Berns 2004, o Cheng i altres 2009), però es troba a faltar una mica més de concreció en l'obra de Giménez i Berganza.

Al final del tercer capítol i a les conclusions es fa referència –de manera poc justificada des del punt de vista del disseny de la recerca– a unes entrevistes realitzades a dones periodistes que van cobrir la Conferència. Les autores expliquen que "la opinión más compartida por las entrevistadas fue que el sexo de quien informó fue un factor determinante en el tratamiento de la Conferencia" (p. 141, p. 148). A més, que les preferències de les periodistes van ser diferents de les dels mitjans per als quals treballaven –que hi van imposar finalment les seves– i que les professionals entrevistades manifestaren que van emetre informacions objectives, tot i que van reconèixer que les seves pròpies idees i vivències les haurien pogut condicionar. Aquests resultats, però, no es relacionen amb l'anàlisi de contingut i queden desconnectats de la resta del text.

Quant a la seva forma, aquest llibre delata massa encara el seu format original de tesi doctoral. L'estructura del llibre consisteix, bàsicament, en dos capítols d'introducció teòrica, un capítol bastant extens de resultats i unes conclusions breus (5 pàgines). Els annexos comencen a la pàgina 151 (i acaben a la 223). Cal afegir que s'hi aprecien alguns problemes d'edició. Tot i que són dues autores, un dels capítols està escrit en primera persona del singular ("en esto coincido con Soria", "creo conveniente", etc.). S'utiliza el masculí per fer referència a una autora de prestigi com és Gaye Tuchman (p. 54). I, per exemple, a la pàgina 104 s'arriba a parlar de feministes lluitadores "por la discriminación de las mujeres" o de "mujeres en vías de desarrollo". No són expressions que facin intel·ligible el sentit del text en general, però sí que resulten massa indicatives d'una certa manca de cura o d'atenció a la forma definitiva de l'obra.

Referències

BERNS, N. *Framing the victim: Domestic violence, media and social problems*. Nova York: Aldine de Gruyter, 2004.

CHENG, L., IGARTUA, J.J.; PALACIOS, E.; ACOSTA, T.; OTERO, J.A.; FRUTOS, J. "Aversión vs. Aceptación, dos caras de la misma moneda: un estudio empírico de encuadres noticiosos sobre inmigración en la prensa regional de Castilla y León". A: *Zer*, 2009, vol. 14, n. 26.